

26.09x35.27	1	12	עמוד	הארץ - כותרת	26/09/2010	24306087-0
851						

חיים לאחר שבץ

■ משחקי מציאות מדומה, רובוטיקה וטכנולוגיות מתקדמות אחרות מאפשרים לא רק להציל את חייהם של חולים שעברו שבץ, אלא גם למנוע מהם נכות ולהחזיר אותם לתפקוד מלא

ד"ר צבי וינגרדן

ארנה רוזנווקס, בת 66, עברה במשך שנים כמנהלת להקות מחול זמר ובמסגרת תפקידה הרבתה לנסוע בעולם. לפני שש שנים יצאה לנסיעה שיחלה לה זמן רב - טיול בארצות הברית עם בעלה, שכלל שיט ונופש וביקור אצל בתם, המתגוררת שם.

באחד מימי הטיול הביט בה בעלה והבחין בפגם, משהו בהבעתה נראה לו "קצת עקום". למרבה המזל, הוא לא הסתפק בהערה הזאת והתעקש שייסעו לבית החולים המקומי. התעקשותו הצילה את חייה. זמן קצר לאחר שהגיעו לבית החולים, מצבה הידרדר. רוזנווקס עברה אירוע מוחי קשה, שבמקבולתו סבלה משיתוק בפה, ביד אחת וברגל אחת.

12 יום שכבה בבית החולים ואז הוטסה במבצע מיוחד לישראל. חייה ניצלו, אבל ידה ורגלה נותרו פגועות. "אמנם לא איבדתי את מצב הרוח ואת הרצון להילחם, אבל היה לי קשה. לא יכולתי ללכת, איבדתי את העצמאות שלי. לא יכולתי אפילו לעלות מדרגה", הוא אומר.

רוזנווקס אינה לבדה. לפי ההערכות, בישראל חיים 100 אלף חולים לאחר שבץ מוחי וכ-27 אלף מהם סובלים משיתוק מלא או חלקי של הרגל. הפגיעה מובילה לפעמים לחוסר תפקוד ובמקרים קשים יותר היא גורמת נכות ויוצרת תלות. חולים רבים מפסיקים לעבוד, מצמצמים את פעילותם החברתית וממעטים לצאת מהבית.

בניגוד לסברה הרווחת, רבים מהחולים שעברו אירוע מוחי הם רווקי צעירים יחסית. לפי נתונים שפירסם ב-1999 המכון הלאומי למחלות נוירולוגיות ולשבץ בארצות הברית, כשליש ממקרי השבץ מתרחשים בקרב בני 65 ומטה, המאבדים את עצמאותם ברגע אחד.

בעשור האחרון חלו שיפורים משמעותיים בטיפול בחולים שלקו בשבץ, הן בשלב האקוטי של המחלה והן בשלב השיקום. ההתקדמות הרבה בטיפול מאפשרת להציל את חיי החולים ולמנוע מהם נכות בעקבות האירוע המוחי. טיפול תרופתי מיד לאחר שהתברר שאדם לקה בשבץ יכול להציל את חייו. התרופות שפותחו בשנים האחרונות מגבירות את הסיכוי לפי תוח את החסימה בכלי הדם במוח, שגרמה לאירוע המוחי. לכן חשוב להגיע מוקדם ככל האפשר לבית החולים.

מאמצים רבים הובילו גם לשיפור משמעותי בתהליך השיקום. התערבות שיקומית מהירה, שימוש בטכנולוגיות מתקדמות והרחבת משך השיקום מחוץ לכותלי המוסד הרפואי, מאפשרים להחזיר חולים לתפקוד מקסימלי.

התערבות שיקומית מהירה מסייעת למנוע קיבוע של תבניות שימוש שגויות באיברים שנפגעו. היא עשויה למנוע קיבוע של הליכה בתבנית שמוטה ועקומה. בעבר נהגו להמתין לחזרה של התפקוד ללא סיוע חיצוני. רק אחרי שהחולה שב לתפקוד, התחילו בשיקום.

היום מבינים את חשיבותה של ההתערבות השיקומית המיידית.

כיום גם מבינים שהמוח אינו פועל באופן מובנה וקבוע. הוא מוצא דרכים לפצות על פגיעה בתפקוד ויוצר מעקפים לאזוריים שתפקודם נפגע. מחקרים הראו כי כאשר מוח משקם את עצמו, הוא יוצר מעורבות של אזורי מוח נוספים בביצוע של פעולות גופניות שנפגעו. לכן חל שיפור בתפקוד של נפגעי שבץ גם חודשים לאחר הפגיעה וגם לאחר שהסתיים תהליך השיקום הפורמלי. תובנה זו הובילה להתאמה של שיטות השיקום, שעיקרן הפעלה שוטפת של האיברים שנפגעו. שימוש בטכנולוגיות מתקדמות מאפשר הפעלה מיידית של השרירים ומניעת ניווןם, והמשך פגיעה בתפקוד של איברים שונים. מערכת חדשה, שפותחה על ידי החברה הישראלית לית ביונס (Bioness) מציעה תקווה נוספת לחולים. המערכת, המכונה "NESS L300", עשויה להביא לשיפור ניכר בכושר ההליכה של חולים, באמצעות גירוי חשמלי של עצב ברגל.

את העצב מגרים באמצעות מחשב זעיר, שמחליף את האות שהיה אמור להגיע מהמוח, המווסת את תפוקת כף הרגל. פעילות המחשב מותאמת לקצב ההליכה של המטופל ולאופיו. המערכת מסייעת למטופל להניע את כף הרגל בצורה טובה ובטוחה, משפרת את איכות ההליכה ואת מהירותה ומפחיתה את הסיכון לנפילה. היא גם מאפשרת להמשיך ולהפעיל את השרירים ומחליפה את הטיפול הקודם, שבו קיבעו את הרגל בסד כדי לתמוך בה, אבל בד בבד מנעו את הפעלתה וגרמו לניוון של שרירי הרגל.

תהליך השיקום בישראל הוא מהמפותחים בעולם, אבל הוא מוגבל בזמן והתאמתו לצרכים האינדיבידואליים של המטופל אינה מלאה. יש מצבים שבהם תהליכי השיקום המתקדמים אינם מתאימים למצבו הגופני של החולה. במקרים אחרים, המשך הטיפול יכול להביא לשיפור נוסף בתפקוד של המטופל, אבל תקופת השיקום שהוא זכאי לה הסתיימה.

לכן יש חשיבות רבה לפיתוח שיטות וטכנולוגיות שמרחיבות את היקף הטיפול השיקומי, מגדירות את מגוון התרגילים ומגבירות את העניין של המטופלים בשיקום. פיתוחים של רובוטיקה, משחקי מציאות מדומה וטכנולוגיות מתקדמות אחרות, מובילים לשיפור התפקוד של רבים מן הנפגעים, בעיקר הצעירים ביניהם.

בשנים האחרונות מתברר כי אין זה נדיר שאנשי שים בגיל 40 ומעלה לוקים באירוע מוחי. רבים מהם מתפקדים באופן נורמלי וללא מגבלות גופניות לפי ניהולם. בקרב קבוצה זו, היעילות של טכנולוגיות חדשות עשויה להיות דרמטית. משחקי מציאות מדומה, כדוגמת קונסולת המשחק Wii, מאפשרים להפעיל את האיברים הפגועים ומסייעים למוח לשקם את עצמו. גם המערכת של ביונס מאפשרת לחזור להליכה תקינה והיא גם עשויה לשפר את תפקוד הרגל לאחר שהמכשיר הוסר ממנה. ככלל, השימוש בטכנולוגיות אלה משפר את התפקוד, משפר את הביטחון העצמי ומאפשר למטופלים לחזור לחיים עצמאיים ומלאים.

הכותב הוא מנהל השיקום, השרות לאשפוז יום שיקומי, המרכז הרפואי על שם שיבא, תל השומר

